

ZÁKAZ DISKRIMINACE VE SVĚTLE JUDIKATURY EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

VLADIMÍRA PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ

Parliamentary Institute, Czech Republic

Abstract in original language

Príspevok vymezuje rozsah aplikácie čl. 14 Úmluvy o ochrane ľudských práv a základných slobod a postup Evropského súdu pro ľudská práva při posuzování stížností k čl. 14. Zmíněn je také Protokol č. 12 k Úmluvě, který obsahuje obecné ustanovení zákazu diskriminace jdoucí nad rámec rozsahu čl. 14. Podstatná část příspěvku je dále věnována přehledu judikátů Soudu k čl. 14 z hlediska určitých tématických otázek, včetně judikátů aktuálních.

Key words in original language

Diskriminace; Zákaz; Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod; Judikatura.

Abstract

The paper sets out the extent of application of Article 14 of the European Convention on Human Rights and the European Court's examination procedure of applications concerning Article 14. A mention is given to Protocol No. 12 to the Convention which provides for the general prohibition of discrimination reaching beyond the scope of Article 14. The paper also contains a brief survey of the Article 14 case-law of the Court with respect to specific topics, including the up-to-date judgments.

Key words

Discrimination; Protection; European Convention on Human Rights; Case-law.

Rozsah aplikace čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Článek 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zní:

Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakékoli příčině jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, rod nebo jiné postavení.

Zákaz diskriminace ve smyslu čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) se vztahuje pouze na práva a svobody zaručené v Úmluvě nebo v jejích protokolech. Článek 14 Úmluvy nelze použít samostatně, nýbrž vždy s jiným článkem Úmluvy, který se na

konkrétní případ vztahuje. V souladu se zavedenou judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) čl. 14 doplňuje ostatní hmotněprávní ustanovení Úmluvy a jejích protokolů v tom smyslu, že může být aplikován pouze pokud skutkové okolnosti případu (předmět sporu) spadají do rozsahu některého z hmotněprávních ustanovení Úmluvy. Článek 14 má účinky pouze ve vztahu k právům a svobodám zaručených Úmluvou.

Článek 14 Úmluvy tak nezaručuje další zvláštní právo, nýbrž garantuje účinný výkon práv a svobod zaručených Úmluvou. Je důležité poznamenat, že čl. 14 Úmluvy není obecnou zárukou proti diskriminaci, ale pouze zárukou nediskriminace ve vztahu k právům a svobodám stanoveným v Úmluvě a protokolech k ní. V tomto ohledu se podobá ustanovení čl. 13 Úmluvy, které nezaručuje účinný právní prostředek nápravy při porušení všech práv, ale pouze těch práv, která jsou zaručena Úmluvou. Pokud Úmluva namítané právo/svobodu nezaručuje, nelze si stěžovat na diskriminaci při jeho výkonu. V případě, že se diskriminační jednání týká práva/svobody, k jehož aplikaci stát vyslovil výhradu, není stát vázán ani článkem Úmluvy, který předmětné právo/svobodu zaručuje, ani čl. 14 do té míry, pokud zakazuje diskriminační jednání při výkonu tohoto práva/svobody.

I přes shora uvedenou vázanost aplikace čl. 14 není nutné prokazovat, že došlo k porušení některého z hmotněprávních ustanovení Úmluvy. V tom spočívá samostatnost čl. 14. Z hlediska judikatury Soudu postačuje, aby předmět sporu spadl do rozsahu článku Úmluvy, jehož porušení je ve spojení s čl. 14 namítáno, anebo aby kritizovaná opatření byla přímo spojena s výkonem Úmluvou zaručeného práva. Samostatnost čl. 14 se výrazně projevuje zejména v případech spojení s čl. 8 až 11 Úmluvy a s čl. 1 Protokolu č. 1, kdy zásah státem do práv zaručených těmito články může být z pohledu Úmluvy opodstatněný. Soud v případě *Belgian Linguistics*¹ položil základ pro interpretaci čl. 14², a tento rozsudek lze považovat za modelový: „opatření, které je samo o sobě v souladu s požadavky článku zaručujícím předmětné právo nebo svobodu, může přesto porušovat tento článek ve spojení s čl. 14 z důvodu jeho diskriminační povahy“. Z uvedeného vyplývá, že, i když nemusí být prokázáno namítané porušení materiálního práva zaručeného Úmluvou posuzovaného samostatně, při posouzení tohoto práva ve spojení s čl. 14 lze dospět k opačnému závěru,

¹ *Belgian Linguistics v. Belgie* (rozsudek z 23.7.1968). V tomto případě se stížnost týkala práva na přístup ke vzdělání poskytované státem na základě jazyka. Soud uvedl, že Úmluva nepožaduje na státech, aby zajistily vzdělávací systém, ale pokud jej zajišťují, nemohou omezovat přístup k takovému systému na diskriminační bázi. Článek 14 se tak, podle mínění Soudu, nevztahuje pouze na součásti práva, které je stát povinen garantovat v souladu s Úmluvou, ale také na ty součásti, které se stát sám rozhodl garantovat, a které jsou tudíž předmětem ochrany Úmluvou.

² Interpretace čl. 14 Soudem ozřejmuje, že může dojít k porušení zákazu diskriminace za situace, kdy není porušeno vztažné hmotné právo zaručené Úmluvou.

pokud je toto právo vykonáváno diskriminačním způsobem. Jinými slovy, může dojít k porušení zákazu diskriminace i v případě, že není porušeno vztažné hmotné právo zaručené Úmluvou. Soud ve stěžejním případě *Belgian Linguistics* konstatoval, že princip rovného zacházení je porušen pokud:

1. rozlišování nemá objektivní a racionální odůvodnění, nebo
2. neexistuje přiměřený vztah proporcionality mezi užitými prostředky a sledovaným cílem.

Článek 14 ukládá státům povinnost zabezpečit nediskriminační požívání práv a svobod zaručených Úmluvou. Pokud se jedná o práva, která Úmluva nezaručuje, např. právo na zaměstnání ve státní správě, stát nemá povinnost zaručit nediskriminační zacházení. V praxi to však znamená podstatné omezení, jelikož značná část diskriminačních opatření se týká výkonu ekonomických a sociálních práv, např. práva na zaměstnání, na mzdu nebo na určité pracovní podmínky, která Úmluva nezaručuje.

Všechny případy diskriminačního zacházení nemusí být nepřijatelné a shledány v rozporu s čl. 14 Úmluvy. Podle ustálené judikatury Soudu určité zákonné nerovnosti mohou směřovat pouze k nápravě faktických nerovností. V takovém případě však rozdílné zacházení s osobami v podobných situacích musí být státem odůvodněno³ (např. přijímání pozitivních opatření pro určitou skupinu osob k vyrovnání faktických nerovností s ostatními skupinami osob), aby mohlo spadat mimo rámec aplikace čl. 14. Rozdíl v jednání by byl v takovém případě diskriminační pouze tehdy, pokud by nemohl být „objektivně a rozumně odůvodněn“. Princip rovnosti v zacházení je porušen, pokud rozdílnost nemá žádné objektivní a rozumné odůvodnění. Existence takového odůvodnění musí být podle mínění Soudu „posuzována ve vztahu k cíli a účinkům předmětného opatření“. Rozdílnost v zacházení při výkonu práva (svobody) zaručeného Úmluvou však musí nejen sledovat „legitimní cíl“, ale také musí být prokázána existence „rozumného vztahu proporcionality mezi užitými prostředky a sledovaným cílem“. Pro účely čl. 14 rozdílnost v zacházení je diskriminační pokud nemá objektivní a racionální odůvodnění, tedy pokud nesleduje legitimní cíl nebo pokud neexistuje přiměřený vztah proporcionality mezi užitými prostředky a zamýšleným cílem. Státy nemohou zacházet odlišně s osobami v podobných situacích bez uvedení objektivního a rozumného zdůvodnění. Právo nebýt diskriminován při výkonu práv zaručených Úmluvou je též porušeno, když státy bez uvedení objektivního a rozumného zdůvodnění nezacházejí odlišně s osobami, jejichž situace je podstatně odlišná. Nutno poznamenat, že státy disponují

³ Stát může zdůvodnit rozdílnost v jednání formou rozhodnutí nebo legislativní úpravou.

širokou mezí uvážení⁴ (margin of appreciation) při posuzování zda a do jaké míry rozdíly v podobných situacích odůvodňují rozdílné zacházení z hlediska práva (tj. při posuzování cíle a proporcionality). Rozsah této meze uvážení se liší v závislosti na okolnostech, předmětu a pozadí. Státy však zároveň nesou důkazní břemeno při prokazování existence objektivních a rozumných důvodů pro rozdílné zacházení. Ze shora uvedeného vyplývá, že k prokázání porušení zákazu diskriminace garantovaném článkem 14 Úmluvy je nezbytné, aby existoval rozdíl v zacházení vůči různým skupinám ve výkonu práva (svobody) zaručeného Úmluvou, aby předmětné skupiny byly v analogickém postavení, a aby rozdílnost nebyla objektivně a rozumně odůvodnitelná nebo proporcionalní sledovanému cíli, i když cíl samotný by byl legitimní.

Lze shrnout, že k tomu, aby mohlo být konstatováno porušení čl. 14 Úmluvy Soudem, je nezbytné prokázat, že:

1. stát zacházel rozdílně s různými osobami v požívání práv/svobod zaručených Úmluvou, přičemž
2. tyto osoby byly v analogickém postavení, nebo naopak
3. stát opomněl zacházet s osobami rozdílně v požívání práv/svobod zaručených Úmluvou, přičemž
4. tyto osoby se nacházely v podstatně rozdílných situacích, a
5. toto rozdílné zacházení nebo opomenutí zacházet rozdílně nemělo objektivní a racionální odůvodnění nebo nebylo proporcionalní k zamýšlenému cíli, i když cíl mohl být sám o sobě legitimní.

Při zohlednění shora uvedeného, postup Soudu při posuzování jednotlivých stížností týkajících se čl. 14 Úmluvy může být stručně chronologicky nastíněn následovně. Soud vždy zkoumá zda:

- se příslušná ustanovení Úmluvy aplikují, tj. zda skutkový stav případu spadá do rozsahu některého hmotněprávního ustanovení Úmluvy,
- se jedná u dotčených osob o „podobnou situaci“,

⁴ Soud v mnoha případech konstatoval, že jeho úlohou není nahrazovat zákonodárce, ale vykonávat subsidiární roli, aby bylo zajištěno, že vnitrostátní právní předpisy a opatření jsou v souladu s Úmluvou, a zároveň přiznal státům určitou mez uvážení při hodnocení zda rozdílné zacházení je proporcionalní legitimnímu cíli, který byl vytýčen.

- se jedná o rozdílnost v zacházení,
- je rozdílnost v zacházení diskriminační, tj. zda sleduje legitimní cíl (neboli zda existuje objektivní a rozumné odůvodnění k rozdílnému zacházení) a dále zda existuje přiměřený vztah proporcionality mezi užitými prostředky a sledovaným cílem,⁵
- stát nepřekročil meze uvážení.⁶

Protokol č. 12 k Úmluvě

Nedostatek čl. 14 Úmluvy v podobě absence nezávislého zákazu diskriminace byl napraven Protokolem č. 12 k Úmluvě. Na jaře 1998 Výbor ministrů Rady Evropy zmocnil Stálý výbor ke zpracování návrhu dodatkového Protokolu k Úmluvě, který by rozšířil obsah čl. 14. Text návrhu Protokolu byl přijat Výborem ministrů v červnu 2000. Článek 1 Protokolu č. 12 upravuje „všeobecný zákaz diskriminace“ a zní následovně:

(1) Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez jakékoli diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu či jiného postavení.

(2) Nikdo nesmí být diskriminován žádným orgánem veřejné moci z jakéhokoliv důvodu, zejména z důvodů uvedených v odstavci 1.

Z textu tohoto článku je patrné, že výčet důvodů diskriminace je pouze demonstrativní a shodný s důvody obsaženými v čl. 14. Podle oficiální důvodové zprávy k Protokolu č. 12 bylo toto řešení shledáno nejschůdnějším oproti uvádění dodatečných důvodů, a to proto, že výčet důvodů v tomto článku není vyčerpávající, a dále proto, že doplněním o další důvody by mohlo dojít k nežádoucím a contrario interpretacím vzhledem k dalším diskriminačním důvodům do ustanovení čl. 1

⁵ Při určování zda rozdílnost v zacházení ve vztahu k právům zaručeným Úmluvou zakládá porušení čl. 14 Úmluvy Soud zkoumá zda rozdílnost a) sleduje legitimní cíl a b) zda je proporcionální. Skutečnost, že rozdíl v jednání při výkonu práva zaručeného Úmluvou má legitimní cíl tedy nestačí. K porušení čl. 14 Úmluvy dojde i tehdy, když není jasně stanoveno, že existuje rozumný vztah proporcionality mezi užitými prostředky a zamýšleným cílem

⁶ Ve vztahu k legitimnímu cíli a proporcionalitě téměř vždy hraje významnou roli pojem meze uvážení státu. Soud nechává státům v aplikaci kritérií čl. 14 určitý posuzovací prostor, jehož rozsah závisí na „okolnostech, oblasti a kontextu“ daného případu. Stát je však vždy povinen, ať již formou rozhodnutí či legislativní úpravou, zdůvodnit rozdílnost jednání tak, aby byla vyloučena jakákoliv pochybnost o jeho skutečném důvodu.

nezahrnutým.⁷ Článek 1 Protokolu č. 12 tedy obsahuje obecnou klauzuli zákazu diskriminace a rozsah ochrany jím garantované tak přesahuje hranice „požívání práv a svobod zakotvených v Úmluvě“. Rozšířený rozsah ochrany garantované čl. 1 se týká případů diskriminace:

1. při výkonu jakéhokoliv práva zaručeného jednotlivci vnitrostátním právem,
2. při výkonu práva, které vyplývá z povinnosti orgánu veřejné moci⁸ podle vnitrostátního práva (tj. v případech, kdy má povinnost určitým způsobem jednat),
3. orgánem veřejné moci při výkonu diskreční pravomoci (např. při udílení subvencí),
4. jiným jednáním nebo opomenutím orgánem veřejné moci.

Protokol č. 12 byl otevřen k podpisu dne 4. listopadu 2000. Česká republika jej podepsala téhož dne. Protokol vstoupil v platnost dne 1. dubna 2005 (podmínkou bylo vyjádření souhlasu deseti členských států Rady Evropy být Protokolem vázán). Česká republika Protokol č. 12 dosud neratifikovala.

Rozhodovací činnost Soudu ve vztahu ke specifickým otázkám

1. Situace, jejichž zvláštnosti vyžadují použití rozdílného zacházení k odstranění nebo zmírnění faktické nerovnosti

Engel a další v. Nizozemí (rozsudek z 30.4. 1976)

Soud konstatoval, že vzhledem k tomu, že se podmínky a požadavky vojenského života liší od podmínek života občanského, vojáci mohou být podrobeni přísnějšímu disciplinárnímu režimu než by tomu bylo při výkonu jiných povolání. Soud tudíž neshledal porušení čl. 5 odst. 1 ve spojení s čl. 14 Úmluvy.

Van der Musselle v. Belgie (rozsudek z 27.10. 1983)

Předmětem stížnosti byl zákon, který ukládal advokátním koncipientům poskytovat právní služby nemajetným klientům zdarma, zatímco zapisovatelé, tlumočníci, soudní vykonavatelé, lékárníci a lékaři takovou službu poskytovat nemuseli. Soud dospěl k závěru, že povolání advokáta je natolik odlišné, že jej s uvedenými povoláními nelze srovnávat. Soud připomněl, že čl. 14 může být aplikován autonomním způsobem, jelikož

⁷ Nutno poznamenat, že Soud článek 14 ve vztahu k diskriminačním důvodům v tomto ustanovení nezahrnutým již aplikoval, a to např. v rozsudku ve věci *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugalsko*, z 21.12.1999, týkající se sexuální orientace.

⁸ Orgánem veřejné moci se rozumí správní orgány, soudy i orgány zákonodárné.

porušení čl. 14 nepředpokládá porušení hmotněprávních ustanovení Úmluvy, avšak na druhou stranu neexistuje nezávisle, neboť má účinky pouze ve vztahu k „výkonu práv a svobod“ zaručených ostatními hmotněprávními ustanoveními Úmluvy. Vzhledem k tomu, že Soud shledal, že se v daném případě nejednalo o nucenou nebo povinnou práci ve smyslu čl. 4 Úmluvy, zabýval se otázkou zda skutkový stav případu spadá zcela mimo rámec čl. 4, a tudíž mimo čl. 14. Soud uvedl, že práce, která je sama o sobě normální, může ve skutečnosti postrádat prvky normálnosti pokud se výběr skupin nebo osob povinných k výkonu takové práce řídí diskriminačními faktory.

Johnston v. Irsko (rozsudek z 27.11. 1986)

Předmětem stížnosti bylo ustanovení Ústavy, které zakazovalo rozvod manželství a uzavření nového sňatku. Stěžovatelé namítali, že majetní irští občané mohli dosáhnout rozvodu manželství v zahraničí, který byl v Irsku uznáván. Soud konstatoval, že čl. 14 ve spojení s čl. 8 porušen nebyl, jelikož rozvod manželství v zahraničí byl v Irsku uznáván jen tehdy, pokud manželé trvale žili v zahraničí.

2. Diskriminace na základě původu nebo rasy

Buckley v. Spojené království (rozsudek z 26.8. 1996)

Stěžovatelka byla britskou státní příslušnicí romského původu, která měla k bydlení v karavanu na pozemku dočasné povolení. Její žádost o povolení k pozemkovým úpravám parcely byla zamítnuta a bylo nařízeno, aby pozemek s karavanem vyklidila. Stěžovatelka namítala, že nemohla žít tradičním cikánským způsobem života, neboť podle britských zákonů nebylo možné umístit karavany na volném prostranství. Soud stížnost zamítl s tím, že nebyl porušen čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy, neboť národní politika umožňovala dostatečné umístění karavanů, a tím uspokojení potřeby na vymezených místech.

Nachova a ostatní v. Bulharsko (rozsudek z 26.2 2004)

Stížnost se týkala rasového motivu při střelbě s následkem smrti na dva zběhlé brance romského původu vojenskou policií. Soud konstatoval porušení čl. 14 ve spojení s čl. 2 Úmluvy.

Sidabras a Džiautas v. Litva (rozsudek z 27.7. 2004)

Případ se týkal rozdílného zacházení z hlediska zaměstnání s osobami, které byly zaměstnanci bývalé sovětské státní bezpečnosti KGB. Podle platného zákona bylo bývalým zaměstnancům KGB zakázáno pracovat ve veřejném sektoru a na určitých místech v soukromém sektoru po deset let od nabytí účinnosti zákona. Soud shledal, že státem uvalená omezení na zaměstnání stěžovatelů v soukromé společnosti nebyla odůvodněna z hlediska Úmluvy, a že zákon navíc nespécifikoval pracovní pozice, funkce či úkoly, kterých se

zákaz týkal. Soud shledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy a konstatoval, že zákaz brání stěžovatelům hledat si zaměstnání v různých oblastech soukromého sektoru byl nepřiměřeným opatřením.

Stoica v. Rumunsko (rozsudek z 4.3. 2008)

Stěžovatel romského původu, vážně tělesně postižený, namítal, že byl podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení ze strany policie v souvislosti se střetem mezi skupinou Romů a příslušníky policie před barem v rumunské vesnici Giulia. Stěžoval si na porušení článku 3 (zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení) ve spojení s čl. 13 a 14 Úmluvy s tím, že jeho fyzické napadení policisty a skutečnost, že policisté nebyli poté trestně stíháni, byly motivovány rasovými předsudky. Soud shledal porušení čl. 14 Úmluvy.

3. Diskriminace ve výkonu vlastnických práv

Marckx v. Belgie (rozsudek z 27.4. 1979)

Předmětem stížnosti bylo zákonné ustanovení omezující dědická práva v neprospěch dětí narozených mimo manželství. Soud shledal toto omezení v souladu s čl. 1 Protokolu č. 1, umožňujícím legislativní úpravy užívání majetku, avšak diskriminační vzhledem k tomu, že se vztahovalo jen na děti svobodných matek.

Lithgow v. Spojené království (rozsudek z 24.6. 1986)

Stěžovatelé namítali, že jako vlastníci akcií podniku, který byl znárodněn, nebyli dostatečně odškodněni a navíc byli diskriminováni. Namítali, že akcionáři podniků, které byly znárodněny v minulosti podle jiného právního předpisu, byli odškodněni výhodněji. Soud jejich námitky odmítl s tím, že jejich situace nebyla porovnatelná se situací jiných akcionářů, na které se odvolávali.

Inze v. Rakousko (rozsudek z 25.9. 1987)

Stěžovatel namítal, že byl diskriminován ve výkonu svých vlastnických práv k matčině farmě, která byla předmětem dědictví, protože byl nelegitimní dítě. Podle platného práva nemohl jako nelegitimní dítě zdědit matčinu farmu. Namítal proto porušení čl. 1 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 14 Úmluvy. Soud uvedl, že členské státy Rady Evropy přikládají otázce rovnosti mezi dětmi narozenými v manželství a dětmi narozenými mimo manželství ve výkonu jejich civilních práv důležitost. Důkazem toho je Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství z roku 1975. Soud konstatoval, že cíle napadené legislativy mohlo být dosaženo aplikací jiných kritérií než kritéria narození v manželství nebo

mimo něj. Soud proto shledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1.

Spadea a Scalabrino v. Itálie (rozsudek z 1.9. 1995)

Stěžovatelé namítali rozdíl, stanovený právními předpisy, při nuceném výkonu rozhodnutí o vystěhování nájemníků z obytných domů a domů, které nebyly určeny k individuálnímu bydlení. Tvrdili, že tím, že zákon několikrát prodloužil lhůtu k výkonu rozhodnutí, kdy vlastník potřeboval byt pro sebe nebo pro svoji rodinu, nebo kdy nájemník dlouhodobě neplatil nájemné, byli vlastníci bytů diskriminováni v porovnání s nájemníky. Soud shledal, že důvodem prodloužení lhůt při výkonu rozhodnutí byla bytová politika, která měla zabránit hrozící bytové krizi a zhoršení sociální a ekonomické situace nájemníků, jejichž nájemní smlouva byla vypovězena. Takové odůvodnění Soud přijal jako objektivní a rozumné.

Gaygusuz v. Rakousko (rozhodnutí z 31.8. 1996)

Stěžovatel, turecký občan žijící v Rakousku, si stěžoval, že rakouské úřady mu odmítly poskytnout podporu v nezaměstnanosti proto, že nebyl rakouským občanem. Soud shledal, že stěžovatel přispíval do fondu pojištění v nezaměstnanosti jako kterýkoliv rakouský občan. Stížnost byla úspěšná, protože stát neprokázal, že odlišné zacházení mělo legitimní cíl. Skutečnost, že rakouské orgány odmítly stěžovateli vyplácet podporu v nezaměstnanosti jen proto, že nebyl rakouským občanem, založilo diskriminační jednání postrádající objektivní a rozumné odůvodnění, a tedy porušení čl. 14 ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1.

Van Raalte v. Nizozemí (rozhodnutí z 28.1. 1997)

Případ se týkal závazku platit příspěvky v rámci systému rodinných příspěvků. Stěžovatel, svobodný bezdětný muž, namítal, že byl povinen přispívat do systému, zatímco ženy ve stejném postavení byly této povinnosti zproštěny. Soud konstatoval porušení čl. 14 ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1. Podle Soudu jakákoliv výjimka by měla platit rovnocenně pro muže a ženy, pokud neexistují závažné důvody opravňující rozdílnost.

CHA'ARE SHALOM VE TSEDEK v. Francie (rozsudek z 27.6.2000)

Stěžovatel namítal, že odmítnutím francouzských orgánů vydat mu oprávnění k provádění rituálního zabíjení zvířat v souladu s náboženskými předpisy a vydáním takového oprávnění ACIP (pařížská židovská konzistorální společnost) francouzské orgány porušily právo zaručené v čl. 9 samostatně a ve spojení s čl. 14 Úmluvy. Soud konstatoval, že skutkový stav případu spadá do rozsahu čl. 9 Úmluvy, a tudíž čl. 14 je aplikovatelný. Soud neshledal zásah do práva stěžovatele zaručeného v čl. 9 Úmluvy a uvedl, že rozdílné zacházení sledovalo legitimní cíl a existoval „rozumný

vztah proporcionality mezi užitými prostředky a zamýšleným cílem“. Takový rozdíl v zacházení měl tudíž objektivní a racionální zdůvodnění ve smyslu konzistentní judikatury Soudu.

Princ Hans-Adam II. Lichtenštejnský v. Německo (rozsudek z 12.7. 2001)

Stěžovatel tvrdil, že byl ve sporu o restituci obrazu Velká vápenka od Pietra van Laera, konfiskovaného na základě dekretu č. 12/1945 Sb. prezidenta Beneše, diskriminován v důsledku svého lichtenštejnského státního občanství. Podle stěžovatele německý zákon o ztrátách spojených s reparacemi měl diskriminační charakter, když přiznal právo na odškodnění pouze německým státním příslušníkům nebo osobám německého původu, nikoliv však cizím státním příslušníkům. Soud rozhodl, že Úmluva nezaručuje obecné právo na odškodnění za újmy, jejichž původní příčina nepředstavuje porušení Úmluvy.

Wessels-Bergervoet v. Nizozemí (rozsudek ze 4.6. 2002)

Případ se týkal rozdílnosti v rámci penzijního zákonodárství u vdaných žen. Stěžovatelka namítala, že snížení její penze zákonem o starobním důchodu založilo diskriminaci na základě pohlaví v rozporu s čl. 14 ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1 v tom, že vdaná žena byla pojištěna na základě tohoto zákona pouze za období, kdy byl její manžel pojištěn, zatímco žádné takové ustanovení neplatilo pro ženaté muže. Soud připomněl, že právo na nediskriminaci ve výkonu práv zaručených Úmluvou je porušeno, když státy zacházejí odlišně s osobami v podobných situacích aniž by zajistily objektivní a rozumné odůvodnění. Soud uvedl, že pouze velmi silné důvody by musely být předloženy, aby mohl posoudit, zda rozdílnost v zacházení výlučně na základě pohlaví a manželského stavu je slučitelná s Úmluvou. Soud dále uvedl, že při zkoumání zda může být rozdílnost v zacházení považována za odůvodněnou, nepřihlíží pouze k cíli, ale také k jejím účinkům v konkrétním případě. Soud dospěl k závěru, že rozdílnost v zacházení mezi vdanými ženami a ženatými muži ohledně oprávnění k penzijním dávkám, která se týkala stěžovatelky, nebyla založena na žádném „objektivním a rozumném odůvodnění“.

Willis v. Spojené království (rozsudek z 11.6.2002)

Stížnost se týkala nedostupnosti vdovského důchodu vdovcům. Stěžovatel namítal, že mu příslušné orgány Spojeného království odmítly vyplácet dávky sociálního zabezpečení, k jejichž výplatě by byl oprávněn pokud by byl ženou v podobné situaci. Soud uvedl, že nárok na vdovský důchod je peněžitý nárok, který spadá do rozsahu čl. 1 Protokolu č. 1. Soud dále uvedl, že zamítnutí žádosti vyplácet stěžovateli vdovský důchod bylo výlučně z důvodu skutečnosti, že je muž. Stěžovatel byl v obdobné situaci jako ženy co se týče nároku na důchod, když splnil veškeré zákonné podmínky pro

jeho výplatu. Soud uzavřel, že rozdílnost v zacházení mezi muži a ženami ohledně nároku na vdovský důchod, již byl stěžovatel obětí, nebyla založena na žádném „objektivním a rozumném odůvodnění“. Soud tedy konstatoval porušení čl. 1 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 14 Úmluvy.

Poláčkovi a Gratzingerovi v. Česká republika (rozhodnutí z 10.7. 2002)

V roce 1983 byli stěžovatelé odsouzeni za trestný čin opuštění republiky a byl konfiskován jejich majetek. V roce 1990 byli rehabilitováni a posléze podali restituční žalobu. Stěžovatelé před Soudem namítali, že jejich restituční žaloba byla zamítnuta, protože neměli české státní občanství. Tvrdili, že neexistoval rozumný důvod pro odepření práva cizincům na pokojné užívání jejich majetku. Namítali, že s ohledem na požadavek státního občanství v zákoně o mimosoudní rehabilitaci a na vnitrostátní zákonodárství o nabytí českého státního občanství restituční žaloba byla omezena na osoby, které neztratily české státní občanství, a že nebyla možná pro určitou skupinu rehabilitovaných osob, které nenabývaly české státní občanství, a které jej nabývaly po uplynutí lhůty pro uplatnění restitučních nároků. Soud se nejprve zabýval zda je čl. 1 Protokolu č. 1 aplikovatelný na daný případ vzhledem k tomu, že čl. 14 pouze doplňuje ostatní hmotněprávní ustanovení Úmluvy a její protokoly. Dospěl k závěru, že se spor stěžovatelů netýkal jejich „existujícího majetku“, a že neměli tudíž postavení vlastníků nýbrž žadatelů. Soud proto konstatoval, že stěžovatelé neměli ani „legitimní očekávání“ k nabytí předmětného majetku, a že nemohou namítat, že měli „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1. Stížnost podle čl. 1 Protokolu č. 1 ve spojení s čl. 14 Úmluvy byla proto Soudem shledána jako neslučitelná *ratione materiae* s Úmluvou.

Des Fours Walderode v. Česká republika (rozhodnutí ze 4.3. 2003)

Matce a nevlastním bratrům stěžovatele byl zkonfiskován majetek podle dekretů č. 12/1945 Sb. a 108/1945 Sb. Stěžovatel ve stížnosti namítal, že byl diskriminován v užívání jeho práv zaručených Úmluvou v rozporu s čl. 14 ve spojení s čl. 6 odst. Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1. Stěžovatel tvrdil, že české restituční zákonodárství diskriminuje osoby, které nemají české státní občanství, a že diskriminuje cizince. Stěžoval si dále, že jeho restituční žaloba byla zamítnuta a jeho právo na rovné zacházení před soudem bylo porušeno, protože byl německy mluvící a opustil Československo v roce 1949. Soud shledal, že tvrzení stěžovatele, že byl diskriminován z důvodu, že byl německy mluvící a opustil Československo nebylo podepřeno skutkovým stavem případu. Soud konstatoval, že skutečnost, že jeho restituční žaloba byla zamítnuta samo o sobě nezakládá diskriminaci v rozporu s čl. 14 Úmluvy. Ke stížnosti ohledně restitučních zákonů Soud uvedl, že čl. 6 Úmluvy nezaručuje žádný specifický obsah civilních práv a závazků v hmotném právu smluvních států, a že čl. 1 Protokolu č. 1 jako takový nezaručuje právo na nabytí majetku. Soud zdůraznil, že čl. 14 doplňuje ostatní hmotněprávní ustanovení Úmluvy a protokolů k ní, a že

neexistuje nezávisle, jelikož má účinky pouze ve vztahu k „výkonu práv a svobod“ zaručených těmito ustanoveními.

Harrach v. Česká republika (rozhodnutí z 27.5. 2003)

Majetek příbuzného stěžovatele byl ve formě ležící pozůstalosti konfiskován dekretem č. 12/1945 Sb. Stěžovatel namítal, že byl diskriminován ve výkonu jeho práv zaručených v čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1 v rozporu s čl. 14 Úmluvy. Tvrdil, že vnitrostátní soudy zamítly jeho restituční žalobu z důvodu, že byl rakouským občanem, že mu vnitrostátní orgány bránily v užívání jeho majetku, a že neuznaly jeho dědická práva, protože zůstavitel (Johann Harrach) byl Rakušan. Soud v tomto případě vynesl totožné závěry jako ve věci Des Fours Walderode.

Koua Poirrez v. Francie (rozsudek z 30.9. 2003)

Stěžovatel namítal, že dávky zdravotně postižených osob představují majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1, a tudíž skutečnost, že byla odmítnuta jeho žádost na jejich výplatu znamenala zásah do jeho práva na pokojné užívání majetku. Namítal, že výplata dávek byla odmítnuta na základě diskriminačního kritéria – skutečnosti, že byl občanem státu, který nebyl členem Evropské unie, a který nepodepsal reciproční dohodu ohledně dávek pro zdravotně postižené. Soud uvedl, že právo na okamžitou pomoc, v rozsahu právní úpravy příslušnými právními předpisy, je peněžité právo ve smyslu čl. 1 Protokolu č. 1. Stěžovatel platil příspěvky a byl proto oprávněn k okamžité pomoci. Soud dále uvedl, že rozdílnost v zacházení ohledně oprávnění k výplatě sociálních dávek mezi francouzskými občany nebo občany státu, který podepsal reciproční dohodu, a ostatními státními příslušníky nebylo založeno na „objektivním a rozumném odůvodnění“. Ačkoliv v rozhodném období Francie nebyla vázána reciproční dohodou s Pobřežím slonoviny, zavázala se při ratifikaci Úmluvy k ochraně práv a svobod zaručených Úmluvou „každého v rámci své jurisdikce“, do které stěžovatel nepochybně spadal. Soud shledal porušení čl. 14 Úmluvy ve spojení s čl. 1 Protokolu č. 1.

4. Diskriminace na základě pohlaví

Rasmussen v. Dánsko (rozsudek z 22.10. 1984)

Stěžovatel, rozvedený otec, namítal, že podle platného zákona jeho právo popírat otcovství k dítěti narozenému během manželství bylo omezeno lhůtami, zatímco matka dítěte měla možnost kdykoliv zahájit řízení o popření otcovství. Namítal, že byl obětí diskriminace na základě pohlaví v rozporu s čl. 6 a 8 jednotlivě ve spojení s čl. 14 Úmluvy. Soud konstatoval, že v době přijetí zákona stanovení lhůt výhradně pro manžele bylo v souladu se zákonným cílem, jímž byla právní jistota a ochrana zájmů dítěte, jež jsou v přímé souvislosti se zájmy matky. Soud dále konstatoval,

že, s ohledem na meze uvážení vnitrostátních orgánů, nebyl porušen princip proporcionality.

Abdulaziz, Cabales a Balkandali v. Spojené království (rozsudek z 28.5. 1985)

Případ se týkal britského imigračního zákonodárství. Stěžovatelky, cizinky s povolením k trvalému pobytu ve Spojeném království, si stěžovaly, že podle platných imigračních předpisů jejich manželům-cizincům nebyl povolen vstup na území Spojeného království za účelem pobytu. Ačkoliv Soud neshledal porušení práva stěžovatelek na respektování rodinného života zaručeného čl. 8 Úmluvy, skutkové okolnosti případu spadaly do jeho rozsahu, a tudíž byl aplikovatelný čl. 14 a Soud musel posuzovat zda, jak tvrdily stěžovatelky, právo zaručené v čl. 8 bylo vykonáváno diskriminačním způsobem a v rozporu s Úmluvou. Podle platných imigračních předpisů bylo snazší pro muže usazeného ve Spojeném království získat povolení k pobytu pro jeho manželku-cizího státního příslušníka než pro ženu. Pokud tato rozdílnost v zacházení neměla objektivní a racionální odůvodnění, jednalo by se o diskriminaci na základě pohlaví. Soud v tomto případě shledal, že jakýkoliv předpokládaný rozdílný dopad mužů a žen - imigrantů na pracovní trh nebyl dostatečně závažný, aby ospravedlnil rozdílné zacházení. Soud tedy konstatoval diskriminaci na základě pohlaví v rozporu s čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

Suzanne Burghartz a Albert Schnyder v. Švýcarsko (rozsudek z 24.1.1994)

Předmětem stížnosti byla svobodná volba příjmení. Stěžovatelé, kteří byli oddáni, si vybrali za společné příjmení příjmení manželky s tím, že stěžovatel před příjmením Burghartz bude nadále uvádět své příjmení Schnyder. Federální soud, který stěžovatelům dovolil užívat příjmení Burghartz jako rodinné příjmení, nepřipustil, aby stěžovatel připojoval své příjmení, neboť podle švýcarského zákona měla tuto možnost jen manželka. Soud odmítl argument vlády, podle kterého švýcarské právo chránilo jednotu rodiny. Soud dospěl k závěru, že rozdíl v zacházení nebyl „objektivně a rozumně odůvodněn“, a že byl porušen čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

Karlheinz Schmidt v. Německo (rozsudek z 24.6.1994)

Předmětem stížnosti byla povinnost mužů v Badensku-Würtenbersku sloužit jako požárník nebo platit finanční příspěvek, na rozdíl od žen. Stěžovatel namítal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 4 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Soud mimo jiné uvedl, že finanční příspěvek ztratil ve skutečnosti kompenzační charakter a stal se tak povinností. Při ukládání takového finančního břemena rozdílnost v zacházení z důvodu pohlaví může být ztěží zdůvodněna. Soud konstatoval porušení čl. 14 ve spojení s čl. 4 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

McMichael v. Spojené království (rozsudek z 25.1. 1995)

Stížnost se týkala rozdílu v postavení otce a matky nemanželského dítěte, kdy rodičovská práva měla matka. Chtěl-li otec nabýt rodičovských práv musel se obrátit na soud, který jeho žalobu projednal, avšak jen se souhlasem matky. Soud neshledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 6 odst. 1 a 8 Úmluvy a stanovil, že povaha vztahu otců k jejich nemanželským dětem se liší od naprostého nezájmu až po úzký a stálý vztah rovnocenný rodinnému vztahu založenému manželstvím. Soud přijal vysvětlení vlády, že cílem zákonodárce byla snaha rozlišit mezi otci, kteří si rodičovská práva zaslouhují a těmi, kteří se o dítě dostatečně nezajímají. Soud stanovil, že takový cíl je legitimní, a že podmínky uvalené na biologické otce pro získání uznání jejich otcovské úlohy respektují princip proporcionality. Soud konstatoval existenci „objektivního a rozumného odůvodnění“ rozdílného zacházení.

Petrovic v. Rakousko (rozsudek z 28.2. 1998)

Stěžovatel namítal, že mu rakouské orgány odmítly přiznat dávky rodičovské dovolené podle zákona o dávkách v nezaměstnanosti. Podle tohoto zákona pouze matky měly nárok na takové dávky. Stěžovatel tvrdil, že byl obětí diskriminace na základě pohlaví v rozporu s čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Soud uvedl, že skutečnost, že dávky rodičovské dovolené byly vypláceny pouze matkám po uplynutí lhůty osmi týdnů od porodu a po vyčerpání práva na dávky v mateřství, znamená rozdílné zacházení na základě pohlaví. Soud však dále uvedl, že stále existují velké rozdíly mezi právními systémy smluvních států v této oblasti. Zatímco v řadě států byla přijata opatření k přiznání nároku otcům na rodičovskou dovolenou, toto neplatí pro dávky rodičovské dovolené, které přiznává pouze velmi malé množství států, a proto odmítnutí rakouských orgánů přiznat stěžovateli nárok na rodičovské dávky nepřekročil meze uvážení státu. Tudíž rozdílnost v zacházení nebyla diskriminační ve smyslu čl. 14 Úmluvy.

Ünal Tekel v. Turecko (rozsudek z 16.11. 2004)

Stěžovatelka namítala porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Porušení svých práv zaručených Úmluvou spatřovala v tom, že po uzavření sňatku si nemohla ponechat své příjmení. Soud shledal porušení namítaných práv stěžovatelky.

5. Diskriminace na základě sexuální orientace

Sheffield a Horsham v. Spojené království (rozsudek z 30.7. 1998)

Transsexuální stěžovatelé namítali, že skutečnost, že legislativa Spojeného království je nepovažuje za osoby ženského pohlaví zakládá porušení jejich práva na respektování soukromého života zaručeného v čl. 8 Úmluvy. Soud stížnost odmítl, když konstatoval, že tato záležitost spadala do meze uvážení státu. Co se týče námitek stěžovatelů, že došlo k porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy v tom, že na veřejnosti vystupovali jako osoby s pohlavím,

keré neodpovídalo jejich fyzickému vzezření, Soud tuto část stížnosti zamítl s tím, že důvody pro zamítnutí jejich stížnosti k čl. 8 platí stejně pro závěr, že existovalo „racionální a objektivní odůvodnění“ pro rozdílné zacházení.

Karner v. Rakousko (rozsudek z 24.7. 2003)

Stížnost se týkala nemožnosti stěžovatele-homosexuála nastoupit do práv nájemce - jeho zemřelého druha. Soud shledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

E.B. v. Francie (rozsudek z 22.5.2008)

Případ se týkal odmítnutí stěžovatelčiny žádosti o adopci dítěte francouzskými úřady z důvodu její homosexuální orientace. Soud shledal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy. Soud konstatoval, že vzhledem k tomu, že francouzská legislativa umožňuje adopci osobou, která není sezdaná, nelze v rámci této skupiny osob diskriminovat na základě sexuální orientace.

6. Diskriminace nemanželských dětí

Sommerfeld v. Německo (rozsudek z 8.7. 2003), Sahin v. Německo (rozsudek z 8.7. 2003)

Případy se týkaly rozdílu v právu styku s dítětem. Stěžovatelé namítali, že rozdílnost v zacházení mezi otci dětí narozených v manželství a otci dětí narozených mimo manželství v platné legislativě není odůvodněna. Soud uvedl, že v daném případě na rozdíl od rozvedených otců otcové děti narozených mimo manželství neměli právo kontaktu se svými dětmi, a že matčino odmítnutí styku otce s dítětem mohlo být napraveno soudem pouze v případech, kdy styk byl shledán „v zájmu dítěte“. Soud dále uvedl, že ustanovení §1634 odst. 1 občanského zákoníku týkající se svěřením do péče manželských dětí a ustanovení § 1711 odst. 2 téhož zákona týkající se otců nemanželských dětí obsahovaly v rozhodném období odlišné standardy. První kategorie rodičů měli právo styku, které mohlo být omezeno nebo zrušeno v nezbytných případech v zájmu dítěte, zatímco u druhé kategorie osobní styk závisel na příznivém rozhodnutí matky dítěte nebo na rozhodnutí soudu, kterým by styk takového otce s dítětem byl shledán v zájmu dítěte. Soud konstatoval porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy v tom, že stěžovatelé neměli možnost odvolat se v řízení o svěřením do péče.

Merger a Cros v. Francie (rozsudek z 22.12. 2004)

Stížnost se týkala rozdílného zacházení s osobami ve srovnatelné situaci založeného na narození mimo manželství. Stěžovatelky byly dcera narozená mimo manželství a její matka. Soud shledal, že první stěžovatelka (nelegitimní dítě) mohla, v souladu s platným právem, nabýt nejvýše polovinu z daru a dědictví po svém otci, na rozdíl od dětí legitimních. Soud

neshledal existenci žádného rozumného důvodu pro toto rozdílné zacházení a konstatoval jednomyslně porušení čl. 14 ve spojení s čl. 8 Úmluvy.

7. Diskriminace založená na náboženství

Hoffmann v. Rakousko (rozsudek z 26.5. 1993)

Stěžovatelka, příslušnice náboženské společnosti Svědci Jehovovi, si stěžovala, že rozhodnutí rakouských soudů o svěřeni jejího dítěte do péče bývalého manžela se opíralo především o její příslušnost k této náboženské společnosti. Soud shledal, že rozhodnutí rakouských soudů bylo vydáno jen vzhledem k náboženské orientaci matky a shledal porušení čl. 14. Soud uvedl, že ve výkonu práv a svobod zaručených Úmluvou čl. 14 poskytuje ochranu proti rozdílnosti v zacházení bez objektivního a rozumného odůvodnění s osobami v podobných situacích. Soud připustil, že v daném případě došlo k rozdílnosti v zacházení, a že tato rozdílnost byla na základě náboženského vyznání. Takový rozdíl v zacházení je diskriminační za absence „objektivního a rozumného odůvodnění“, tzn. pokud není oprávněn „legitimním cílem“ a neexistuje „přiměřený vztah proporcionality mezi užitými prostředky a sledovaným cílem“. Soud v daném případě neshledal existenci přiměřeného vztahu proporcionality.

Katolická církev Canea v. Řecko (rozsudek z 16.12. 1997)

Stížnost se týkala nemožnosti stěžovatele, který vlastnil určité pozemky a stavby, chránit své vlastnické zájmy před soudem, zatímco ortodoxní církve nebo židovská komunita tuto možnost měla. Stěžovatel neměl právní subjektivitu, a tudíž nemohl zahájit soudní řízení. Soud konstatoval, že vzhledem k tomu, že ortodoxní církve a židovská komunita nebyly obdobně znevýhodněny, byl porušen čl. 14 ve spojení s čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Vláda nebyla schopna podat přijatelné rozumné vysvětlení pro odlišné zacházení, a proto napadené soudní rozhodnutí postrádalo legitimní cíl.

Thlimmenos v. Řecko (rozsudek z 6.4. 2000)

Stěžovatel namítal porušení čl. 14 ve spojení s čl. 9 Úmluvy, které mělo spočívat v tom, že nebyl jmenován na post účetního znalce z důvodu jeho náboženské víry. Stěžovatel tvrdil, že nebyl jmenován na tento post, protože odmítl sloužit v armádě z důvodu jeho příslušnosti ke Svědkům Jehovovým. Soud konstatoval, že ve své judikatuře nikdy nevyloučil, že legislativa smluvního státu může být shledána v přímém rozporu s Úmluvou. Soud uvedl, že v daném případě legislativa státu porušovala právo stěžovatele nebýt diskriminován ve výkonu svého práva zaručeného v čl. 9 Úmluvy tím, že nebyly stanoveny odpovídající výjimky z pravidla vyloučit osoby odsouzené za spáchání trestného činu z výkonu profese účetního znalce.

Palau-Martinez v. Francie (rozsudek z 16.12. 2003)

Stěžovatelka namítala, že nařízení, kterým byly děti svěřeny do péče otce, bylo diskriminační a porušilo její právo na respektování soukromého a rodinného života. Stěžovatelka namítala porušení čl. 8 a 14 Úmluvy. Soud shledal, že odvolací soud v Nîmes zacházel se stěžovatelkou a otcem jejich dětí rozdílně na základě náboženského vyznání stěžovatelky. Soud byl toho názoru, že sledovaný cíl v daném případě, ochrana zájmů dítěte, byl legitimní. Uvedl však, že odvolací soud rozhodl in abstracto a na základě obecných úvah bez toho, aby zjistil spojení mezi životními podmínkami dětí u jejich matky a jejich skutečnými zájmy. Soud proto neshledal rozumně přiměřený vztah mezi užitými prostředky a sledovaným legitimním cílem a konstatoval porušení čl. 8 ve spojení s čl. 14 Úmluvy.

8. Obecný zákaz diskriminace podle čl. 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě

Sejdic a Finci v. Bosna a Hercegovina (rozsudek z 22.12.2009)

Případ se týkal práva být volen do nejvyšších státních funkcí pro romskou a židovskou menšinu. Bosenská ústava, která tvoří přílohu Daytonské mírové dohody z roku 1995, rozlišuje mezi dvěma kategoriemi občanů: příslušníky „ustavujících“ národů (Bosňané, Chorvaté a Srbové) a „jinými“ (Židé, Romové a jiné národnostní menšiny a osoby, které se nehlásí k žádnému etniku). Dolní sněmovna Parlamentního shromáždění a prezidentský úřad se mohou skládat pouze z příslušníků „ustavujících“ národů. První stěžovatel romského původu a druhý stěžovatel židovského původu před Soudem namítali, že ústava jim neumožňuje kandidovat ve volbách z důvodu jejich etnického původu. Namítali porušení čl. 3, 13 a 14 Úmluvy, čl. 3 Protokolu č. 1 (právo na svobodné volby) a čl. 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě (obecný zákaz diskriminace). Soud rozhodl, že pokračující nezpůsobilost stěžovatelů kandidovat ve volbách postrádá objektivní a rozumné odůvodnění, a proto došlo k porušení jejich práva na rovné zacházení ve smyslu čl. 14 Úmluvy (ve spojení s čl. 3 Protokolu č. 1) a čl. 1 Protokolu č. 12 k Úmluvě.

Závěr

Článek 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod nezaručuje nezávislé právo být nediskriminován, nýbrž právo na nediskriminaci v souvislosti s výkonem práv a svobod zaručených Úmluvou. Tato vázaná aplikace je absolutní. K tomu, aby mohl být čl. 14 aplikován, je proto nezbytné, aby předmět sporu (skutkový stav případu) spadal do rozsahu některého z hmotných práv/svobod zaručených Úmluvou. K tomu, aby Evropský soud pro lidská práva shledal porušení čl. 14 není nutné, aby zároveň konstatoval porušení článku Úmluvy zaručující hmotné právo/svobodu. Skutkový stav případu nemusí zakládat porušení hmotněprávního ustanovení Úmluvy a přitom může zároveň zakládat porušení článku 14, pokud vykazuje znaky diskriminace v rozporu s Úmluvou. Z důvodu absence nezávislého zákazu diskriminace nelze namítat porušení čl. 14 při výkonu ekonomických nebo sociálních práv, která Úmluva nezaručuje. Vzhledem k těmto právům však otevřel možnosti

dodatkový Protokol č. 12 k Úmluvě, který vstoupil v platnost dne 1.dubna 2005, a jehož garance ochrany přesahuje rozsah ochrany poskytované čl. 14. Tento dodatkový Protokol nemění ani neruší čl. 14. Obě ustanovení jsou tedy aplikovatelná současně. V souladu s čl. 32 Úmluvy interpretace týkající se vztahu těchto ustanovení spadá do kompetence Soudu.

Z bohaté judikatury Soudu k čl. 14 vyplývá, že zákaz diskriminace stanovený čl. 14 není všeobjímající. Rozdílné zacházení s osobami ve stejném postavení nemusí nutně být z hlediska Úmluvy diskriminační za předpokladu, že tato rozdílnost je státem „objektivně a rozumně odůvodněna“ a stát prokáže existenci „rozumného vztahu proporcionality mezi užitými prostředky a sledovaným cílem“. I když státy disponují širokou mezí uvážení při posuzování těchto hledisek, konečným arbitrem při hodnocení slučitelnosti zásahu s Úmluvou bude vždy Soud, přičemž stát bude vždy nositelem důkazního břemene.

Literature:

- G. Dutertre, J. van der Velde, Key extracts from a selection of judgments of the European Court of Human Rights and decisions and reports of the European Commission of Human Rights, Directorate of Human Rights, Council of Europe, September 1998,
- D. J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick, Law of the European Convention on Human Rights, Butterworths, 1995,
- Eva Hubálková, Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, prosinec 2004,
- Eva Hubálková, Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, říjen 2000,
- J. G. Merrills, A. H. Robertson, Human Rights in Europe – A study of the European Convention on Human Rights, Juris Publishing, 2001,
- Alastair Mowbray, Cases and materials on the European Convention on Human Rights, Butterworths, 2001.

Contact – email

pejchalovav@psp.cz